

Олександр КИКТА

аспірант, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна,

oleksandr.kukta@gmail.com

ORCID ID: 0009-0006-4645-6662

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ УЧАСТІ НАСЕЛЕННЯ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Цифрова економіка є багатовимірним явищем, що поєднує технології, бізнес-моделі, соціальні практики та інституційні механізми, трансформуючи традиційні економічні процеси. Вона формує нові правила, стандарти та механізми координації, впливаючи на фінансову доступність і цифрову грамотність населення. В Україні розвиток цифрової економіки ускладнюють війна, внутрішня міграція та нерівномірний доступ до інфраструктури, що акцентує потребу в інклюзивних підходах. Незважаючи на прогрес у впровадженні державних і приватних цифрових сервісів, актуальною залишається проблема ефективного інституційного забезпечення, регулювання та безпечного використання технологій. Подальший розвиток цифрової економіки вимагає системного поєднання технологій, правового регулювання, освіти та співпраці держави і бізнесу для забезпечення стійкості, інклюзивності та соціальної справедливості.

Мета – здійснити контент-аналіз наукових підходів до розуміння фінансової участі населення у цифровій економіці, визначити її структурні компоненти, інституційні передумови та бар'єри реалізації, систематизувати проблемні аспекти, сформуувати практичні рекомендації щодо підвищення рівня фінансової інклюзії в цифровому середовищі.

Результати. Контент-аналіз дав змогу визначити фінансову участь населення у цифровій економіці як багатовимірне явище, що охоплює використання цифрових фінансових сервісів, залучення до електронних платіжних систем, цифрового банкіну та інших інструментів цифрових фінансів. Систематизовано основні бар'єри фінансової участі населення: інфраструктурні (нерівномірний доступ до інтернету та цифрових сервісів), інституційні (недосконалість регуляторного середовища), поведінкові (низький рівень довіри до цифрових фінансових інструментів), освітні (недостатній рівень цифрової та фінансової грамотності). Встановлено, що обмежена фінансова участь населення у цифровому середовищі знижує потенціал фінансової інклюзії та стримує розвиток цифрової економіки в Україні.

Ключові слова: цифрова економіка, фінансова доступність, цифрова грамотність, фінансова інклюзія, соціально-економічні виклики, інституційні бар'єри, цифрові сервіси.

Рис.: 2, табл.: 2, бібл.: 21.

Oleksandr KYKTA

Postgraduate student, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
oleksandrkykta@gmail.com
ORCID ID: 0009-0006-4645-6662

PROBLEMATIC ISSUES OF PUBLIC FINANCIAL PARTICIPATION IN THE DIGITAL ECONOMY: CONTENT ANALYSIS AND PROSPECTS

Introduction. The digital economy represents a complex and transformative phenomenon that reshapes production, consumption, and financial interaction by integrating technological innovations, institutional frameworks, and social practices. In Ukraine, this issue acquires particular significance due to war-related disruptions, decentralization processes, and uneven regional development, which simultaneously stimulate the growth of digital services and pose barriers to equal financial participation.

The purpose of the article is to conduct a content analysis of scientific approaches to understanding the financial participation of the population in the digital economy, to identify its structural components, institutional prerequisites and implementation barriers, and to systematize problematic aspects in order to develop practical recommendations for increasing the level of financial inclusion in the digital environment.

Results. The conducted content analysis made it possible to conceptualize the financial participation of the population in the digital economy as a multidimensional phenomenon encompassing the use of digital financial services, engagement in electronic payment systems, digital banking, and other digital finance instruments. The study systematizes the main barriers to financial participation, categorizing them as infrastructural (uneven access to the Internet and digital services), institutional (imperfections of the regulatory framework), behavioral (low levels of trust in digital financial instruments), and educational (insufficient levels of digital and financial literacy). The findings indicate that limited financial participation of the population in the digital environment reduces the potential for financial inclusion and constrains the development of the digital economy in Ukraine.

Keywords: digital economy, financial accessibility, digital literacy, financial inclusion, socio-economic challenges, institutional barriers, digital services.

JEL Classification: O33, G20, G28.

Постановка проблеми. Цифрова економіка стала ключовим феноменом сучасного розвитку, радикально трансформуючи традиційні моделі виробництва, споживання, обміну інформацією та взаємодії економічних суб'єктів. Вона постає не лише як технологічний тренд, а й як соціо-економічне та інституційне явище, у межах якого формуються нові правила, норми та механізми координації економічної діяльності. Забезпечення сталого розвитку цифровізації фінансових відносин вимагає

комплексного розуміння сутності та ключових характеристик цифрової економіки. Це передбачає оцінку інституційних особливостей її функціонування та впливу цифрових технологій на фінансову доступність і рівень фінансової грамотності населення, що є підґрунтям для формування ефективної державної політики у сфері цифровізації фінансових послуг, розвитку фінансової інклюзії, а також регулювання ринку цифрових фінансових інструментів, розвитку цифрової інфраструктури та вдосконален-

ня системи регуляторного нагляду за діяльністю провайдерів цифрових фінансових послуг, функціонуванням електронних платіжних систем, обігом цифрових активів та захистом прав споживачів фінансових послуг у цифровому середовищі.

Особливої актуальності ці завдання набувають в умовах політичної нестабільності, воєнного стану, масштабної внутрішньої міграції та процесів децентралізації, які одночасно стимулюють розвиток цифрових сервісів і ускладнюють рівний доступ населення до фінансових послуг. У таких реаліях цифрова економіка стає не лише інструментом інноваційного розвитку, а й засобом забезпечення соціальної стійкості та фінансової інклюзії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифрова економіка охоплює інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у бізнес-процеси, розвиток цифрових платформ і трансформацію моделей взаємодії між державою, бізнесом і населенням. Значний внесок у формування теоретико-методологічної бази дослідження цифрової економіки та її фінансового виміру зробили зарубіжні та вітчизняні дослідники Н. Євтушенко, Д. Стеценко [1], К. Краус [2], Т. Koskelainen, Р. Kalmi, Е. Scornavacca [3], С. Науменова, С. Міщенко, Д. Дорофеев [4], А. Hashemizadeh, R. Ashraf, I. Khan, S. Zaidi [5], S. Liu, L. Gao, K. Latif, A. Dar, M. Zia-UR-Rehman, S. Baig [6], D. Tapscott [7] та ін., які акцентують на питаннях цифрових бізнес-моделей, фінансової інклюзії, інфраструктури та регуляторних механізмів.

Попри значний потенціал розвитку, глобальна цифрова трансформація супроводжується низкою загроз, що виявляються у поглибленні цифрової нерівності, активізації кіберзлочинності та нестабільності інституційного середовища. Ці фактори посилюють проблему соціальної та фінансової нерівності, що вимагає формування

нових механізмів захисту та розширення можливостей населення в цифровому середовищі.

В українському контексті актуальність проблеми посилюється поєднанням глобальних викликів і внутрішніх чинників, а саме: війною, економічною нестабільністю, обмеженою цифровою інфраструктурою. Це зумовлює потребу у формуванні комплексних інституційних засад цифрової економіки, які поєднували б технологічний розвиток із принципами фінансової доступності, підвищенням рівня цифрової і фінансової грамотності населення та забезпеченням соціальної стійкості.

Мета статті полягає у здійсненні контент-аналізу наукових підходів до розуміння фінансової участі населення у цифровій економіці, визначенні її структурних компонентів, інституційних передумов та бар'єрів реалізації, систематизації проблемних аспектів, формуванні практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової інклюзії в цифровому середовищі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Цифрова економіка є ключовим чинником трансформації економічних систем, що змінює виробництво, управління та взаємодію між державою, бізнесом і суспільством. Вона стимулює інновації, створює нові бізнес-моделі, підвищує продуктивність праці і сприяє глобальній інтеграції. Такі зміни відкривають нові можливості, але водночас породжують нові виклики, що вимагає переосмислення традиційних підходів до організації економічної діяльності, державного регулювання та забезпечення фінансової доступності населення, а також уточнення теоретичних визначень сутності та структурних компонентів цифрової економіки як багатомірного соціально-економічного явища. Саме тому важливо узагальнити наукові підходи до поняття "цифрова економіка" та виокре-

мити ключові компоненти. У табл. 1 подано вибірку визначень окремих зарубіжних і вітчизняних дослідників, що відображають сучасні підходи до розуміння сутності цифрової економіки.

Аналіз наукових джерел дає змогу виділити шість ключових напрямів, що відображають різні підходи до дослідження цього явища та формують методологічну основу для систематизації даних: 1) технологічна основа; 2) економічна основа та оптимізація бізнес-моделей; 3) соціальний вплив на поведінку споживачів і працівників; 4) інституційний і регуляторний вимір; 5) методологія оцінки та статистична обробка; 6) міждисциплінарність і мережево-екосистемний характер.

Технологічна основа цифрової економіки була закладена в 1990-х рр. у працях D. Tapscott, який розглядав її як систему на основі мережевих технологій і відкритих платформ [7]. Подальші дослідження

цифровізації економіки підкреслюють роль хмарних обчислень, великих даних, мобільних сервісів та аналітики для трансформації бізнес-процесів. Сучасний етап розвитку цифрової економіки характеризується поширенням електронної комерції, інтернету речей, фінансових технологій, а також платформних рішень на основі штучного інтелекту й аналізу великих даних. Поєднання цих технологій із хмарними сервісами та цифровими екосистемами забезпечує підвищення продуктивності, адаптивності та стійкості економічних систем.

Економічні трансформації в умовах цифровізації проявляються у переосмисленні бізнес-моделей, появі нових продуктів і послуг та розвитку платформної економіки. Цифрові платформи знижують транзакційні витрати, формують нові моделі зайнятості, розширюють можливості інклюзії та створюють додану вартість на основі цифрового контенту. Розвиток циф-

Таблиця 1

Підходи науковців до розуміння сутності поняття “цифрова економіка”*

Автор, джерело	Визначення цифрової економіки
В. Ляшенко [8]	Динамічна екосистема, що ґрунтується на інноваціях та інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ), характеризується розвитком бізнес-моделей, які використовують цифрові платформи, що об'єднують різні групи споживачів, виробників та власників ресурсів на одному віртуальному майданчику.
О. Пищуліна [9]	Вся існуюча економіка, яка під впливом цифрової трансформації революціонує виробничі та бізнес-процеси, отримує нові можливості для зростання продуктивності й ефективності основного бізнесу.
V. Osetskiy, N. Kraus, K. Kraus, B. Grinchenko [10]	Змінює модель поведінки споживача, взаємовідносини у цифровому просторі, акцентує увагу на довірі та безпеці між економічними агентами, формує інноваційні бізнес-моделі та постійно удосконалюється, впроваджуючи хмарні технології, штучний інтелект, нові цифрові платформи.
Н. Іванова [11]	Інтегрує цифрові технології у всі сфери бізнесу та суспільства, підвищує продуктивність, створює нові бізнес-моделі, стимулює інновації, відкриває нові ринки, враховує соціальний вимір – доступ до освіти, медичних послуг, працевлаштування, інтеграція, Цілі сталого розвитку ООН.
I. Kotelnikova, D. Kasmin, R. Lutsiv, Y. Pas, V. Kolomiets [12]	Етап економічного прогресу, що характеризується інноваціями на основі знань та активним використанням ІКТ. Ключові елементи: електронні ринки, цифрові платформи, технології розвитку компетенцій, правове регулювання, ІТ-інфраструктура, людські ресурси, кібербезпека; включає великі дані, ШІ, квантові технології, VR/AR.
D. Koç [13]	Комплексна система взаємодії людей, машин і технологій; створює нові ринки, бізнес-моделі та інфраструктуру; інтегрується в традиційні економічні процеси; трансформує бізнес-процеси, продукти і сервіси; має каталітичний ефект на інновації, продуктивність, модернізацію виробництва та моделі праці.
E. Rovenskaya, A. Ivanov, S. Nathiari [14]	Екосистема цифрових платформ, інтегрованих через 5M Framework (мікро-, мезо-, макро-, мега- та метарівні), що дає змогу аналізувати динаміку продуктів, взаємодію користувачів та формування цінності екосистем.

* Складено автором.

рової інфраструктури визначає динаміку електронної комерції, фінансових сервісів, логістики й маркетингу та, у більш широкому вимірі, зумовлює зміни в організації виробничих процесів. Соціальний аспект цифровізації охоплює глибоку трансформацію ринку праці, еволюцію споживчої поведінки та зростання впливу платформних структур на суспільні процеси. Трансформація трудових відносин через поширення дистанційної праці породжує низку соціальних ризиків, що потребують пересмислення традиційних моделей захисту працівників. Водночас, динамічна інтеграція штучного інтелекту висуває на перший план критичні етико-правові питання та загрози у сфері кібербезпеки.

Інституційний і регуляторний вимір цифрової економіки охоплює оподаткування, захист даних та інтелектуальної власності, трансфертне ціноутворення й міжнародні норми, що формують стандарти розвитку цифрового бізнесу. Стратегічні пріоритети державної політики щодо цифровізації фінансового сектору мають охоплювати нівелювання цифрового розриву, зміцнення кіберстійкості та гарантування інклюзивного доступу до сучасних сервісів.

Методологія оцінки та статистична обробка даних враховує цифрові транзакції, "безкоштовні" онлайн-послуги, нові форми створення вартості, що дає змогу точніше оцінювати внесок цифрової економіки у ВВП та економічне зростання.

Мережево-екосистемний підхід розглядає цифрову економіку як систему взаємодії технологій, людей і інститутів. Дослідження [13; 15] порівнюють цифрову трансформацію з промисловими революціями, акцентують на платформній основі інтернету речей (IoT) та колаборативному створенні контенту й ринків користувачами. Зазначено, що платформна економіка інтегрує великі дані, штучний інтелект, інтернет

речей, аналітику та робототехніку, а регуляторні межі сприяють інноваціям і підвищують стійкість економічних систем [13, 14].

У вітчизняній науковій літературі цифрову економіку розглядають крізь технологічний, економічний, соціальний та інституційний виміри. Технологічний аспект відображено у праці [10], де цифрову економіку визначають через комп'ютерні технології, електронні сервіси, хмарні платформи та інноваційні технології (ШІ, Big Data). Економічний та інноваційний аспекти висвітлено у наукових працях [2; 11; 16], зокрема створення нових продуктів, розвиток бізнес-моделей, цифрову трансформацію продуктивності, електронне урядування та відкриття нових ринків. Соціальний аспект підкреслює інклюзивність, цифрову грамотність, кібербезпеку та соціальну рівність. Інституційний та управлінський виміри, охоплюють оптимізацію управління, формування інноваційних екосистем, автоматизацію процесів та підвищення конкурентоспроможності і добробуту населення [1].

Цифрову економіку також розглядають через освітні та фінансові технології: трансформацію освіти, розвиток бізнес-моделей [17], формування компетентностей громадян [18] та підвищення продуктивності традиційних секторів [9]. У наукових публікаціях, зокрема у праці [16], окреслено пріоритети розвитку фінтех-екосистеми, cashless-економіки, цифровізації фінансової інфраструктури, кібербезпеки та підвищення цифрової грамотності населення.

Міжнародний дискурс розглядає цифрову економіку як рушійну силу глобального розвитку. Звіти G20 [19] та OECD [20] наголошують на значенні нових ринків, інклюзивного зростання, продуктивності, цифрової інфраструктури, підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ), особливо в кризових умовах. Отже, аналітичні матеріали підкреслюють соціально-економічний

контекст, цифрову безпеку, довіру та компетенції населення. Національна стратегія України [21] визначає пріоритети цифрової трансформації управління, інфраструктури, освіти, електронного урядування та розвитку цифрових компетентностей, акцентуючи на ролі кібербезпеки для сталого розвитку.

Отже, цифрову економіку розглядають як багатовимірне явище, що інтегрує технології, економіку, соціальні практики та інституційні механізми, утворюючи цілісну цифрову екосистему, яка забезпечує інноваційний розвиток, конкурентоспроможність та стійкість економічних систем.

На рис. 1 подано схему компонентного складу визначення сутності цифрової економіки.

Структурна схема (рис. 1) ілюструє вплив технологій, бізнес-моделей, соціальних факторів, інновацій та регулювання на фінансову доступність і цифрову грамотність населення. Блок технологій охоплює цифрові платформи, хмарні сервіси, Big Data та

ШІ, що формують інфраструктуру цифрових фінансових послуг. Блок бізнес-моделей відображає фінтех-рішення та інноваційні формати (e-wallet, P2P-кредитування, мікрофінансування), які розширюють доступ до фінансових продуктів. Соціальний блок охоплює цифрові навички, поведінкові зміни та довіру до сервісів, що впливає на фінансову грамотність. Інноваційний блок містить нові технології та освітні програми, зокрема персоналізоване навчання за допомогою ШІ та Big Data. Блок регулювання та інститути встановлює правові межі й стандарти для безпечного та доступного користування цифровими послугами.

Отже, сучасні підходи до цифрової економіки варіюються від технологічно-орієнтованих трактувань до соціально-економічних і політико-правових, відображаючи її еволюцію від середовища нових технологій до комплексного соціально-економічного явища.

Результати контент-аналізу показали, що визначення цифрової економіки по-

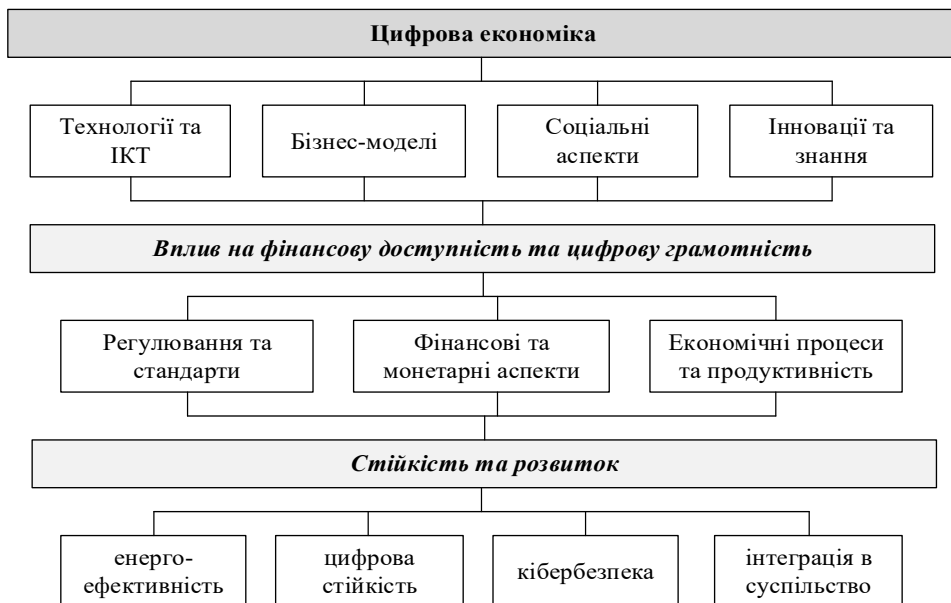

Рис. 1. Структурна схема компонентного складу поняття “цифрова економіка”*

* Побудовано автором.

ступово зміщує акцент від технологічної інфраструктури до “платформ” і “даних”, підкреслюючи роль нових бізнес-моделей і цифрових сервісів. Зростає значення держави у регулюванні цифрових ринків та захисті прав користувачів. Компонентна структура демонструє взаємозв’язок технологічних, соціальних та інституційних блоків, що формує основу для аналізу їхнього впливу на довіру, інклюзивність і доступність цифрових сервісів, а також розвиток фінансової доступності та грамотності в Україні.

Економічна поведінка в цифровій економіці визначається не лише технологіями, а й системою національних і міжнародних правил та норм. Закони, регуляції, технологічні стандарти, алгоритмічні механізми впливають на організацію процесів [1]. Про-

токоли безпеки, формати обміну даними та стандарти кібербезпеки встановлюють технічні “правила гри”, а міжнародні організації (OECD, Світовий банк) формують глобальні підходи [2], забезпечуючи передбачувану й ефективну взаємодію учасників цифрової економіки (рис. 2).

Цифрові інститути поділяють на публічні (державні регулятори, системи цифрової ідентифікації, стандарти кібербезпеки), приватні (корпоративні платформи, фінтех- та легалтех-сервіси) та гібридні (партнерства державного й приватного секторів) [12]. Вони забезпечують інфраструктуру для транзакцій, регулюють онлайн-поведінку користувачів і формують платформи довіри.

В українському контексті цифрові інститути адаптуються до швидких технологічних змін і нестабільного соціально-

Рис. 2. Узагальнена структура цифрової інституційної системи*

* Побудовано автором.

економічного середовища [2]. Прикладом є мобільний застосунок “Дія”, що інтегрує державні послуги та цифрову ідентифікацію на єдиній платформі. Роль цифрових інститутів виконують також Приват24 і monobank, забезпечуючи електронні платежі, безпеку транзакцій та відповідність регуляторним нормам НБУ. Важливими є державні та муніципальні сервіси, освітні платформи (Prometheus, EdEra) та публічно-приватні партнерства у сфері інновацій і відкритих даних. Водночас війна, внутрішня міграція та кіберзагрози створюють додаткові виклики щодо безперервності сервісів, захисту інфраструктури та довіри користувачів [11; 16].

Ключовим аспектом ефективності цифрових інститутів є правове регулювання, яке визначає межі легітимності та допустимі форми використання технологій, охоплює міжнародні стандарти (GDPR, ISO/IEC), національні закони (“Про електронні довірчі послуги”, “Про захист персональних даних”), підзаконні акти та галузеві кодекси. Ці норми забезпечують правову визначеність, регулюють механізми вирішення спорів та створюють передумови для інтеграції глобальних практик із національними інноваціями.

Застосування інституційної теорії пояснює формування та функціонування цифрових інститутів, їх адаптацію до невизначеності та підкреслює важливість поєднання технологій, правових норм і соціальної інклюзії для стійкого та безпечного цифрового розвитку і підвищення конкурентоспроможності економіки.

Становлення цифрової економіки в Україні відбувається на тлі технологічних трансформацій і соціально-економічних викликів, зокрема війни та внутрішньої міграції. Цифрові сервіси забезпечують комунікацію, координацію допомоги, функці-

онування бізнесу та доступ до фінансових і державних інструментів.

Внутрішня міграція і децентралізація спричинили потребу в розвитку електронних адміністративних послуг, онлайн-освіти, телемедицини та дистанційної зайнятості. Платформи “Дія”, місцеві портали та електронні фінансові сервіси забезпечили швидку адаптацію цифрових послуг до потреб громад, підвищивши гнучкість управління та стійкість інфраструктури [8].

Водночас розвиток цифрової економіки стикається з інституційними бар’єрами: фрагментарністю нормативно-правової бази, обмеженою інтеграцією з міжнародними стандартами, нерівномірним технічним забезпеченням і зростанням кіберризиків. Подолання цих викликів потребує посилення регулювання, впровадження міжнародних протоколів безпеки та партнерства з приватним сектором.

Розвиток фінансової доступності та цифрової грамотності в умовах воєнного стану потребує гнучких рішень з урахуванням джерел фінансування інноваційних проєктів (ЄС, донори, гранти, World Bank, USAID, Horizon Europe) та ефективності використання ресурсів, що дає змогу визначати стратегічні пріоритети й коригувати державні та корпоративні програми.

Цифрова економіка в Україні одночасно компенсує втрати в кризових умовах і формує основу для довгострокового розвитку, що виявляється у фінансовій доступності та цифровій грамотності (табл. 2).

Табл. 2 демонструє прямий та непрямий вплив цифрової економіки на фінансову доступність і цифрову грамотність. Прямий вплив охоплює створення робочих місць, розвиток інфраструктури та інновацій, непрямий – поширення знань, доступність фінансових послуг і підтримку малого та середнього бізнесу (МСБ).

Сфери впливу цифрової економіки України з погляду фінансової доступності та цифрової грамотності*

Напрямок впливу	Прямий економічний та технологічний вплив	Непрямий соціально-фінансовий вплив
Робочі місця та людський капітал	Створення робочих місць у цифровому секторі; розвиток цифрових і фінансових навичок	Поширення знань; стимул до навчання та саморозвитку
Бізнес-процеси та продуктивність	Підвищення продуктивності; оптимізація ресурсів	Підвищення доступності фінансових послуг
Цифрова інфраструктура	Розвиток хмарних сервісів і платформ; впровадження інновацій	Електронна комерція, онлайн-банкінг, цифрові освітні платформи
Конкурененто-спроможність та інновації	Нові продукти, послуги та технології	Підтримка нових бізнес-моделей і МСП
Соціальні трансформації	Формування цифрових компетенцій	Підвищення фінансової інклюзії; інтеграція у глобальні цифрові екосистеми
Стойкість та безпека	Забезпечення стійкості економіки; безпечний доступ до сервісів	Гарантія безперервності фінансового обслуговування та навчання в кризових умовах

* Складено автором.

Обмежений доступ до цифрових інструментів у віддалених сільських і прифронтових регіонах, низька фінансова грамотність і недовіра до сервісів посилюють цифровий розрив. Українська цифрова трансформація поєднує інноваційний потенціал і кризову адаптацію: держава та бізнес швидко масштабують рішення та інтегрують їх у повсякденне життя, формуючи модель для міжнародного порівняння.

Цифровізація економіки відкриває можливості для інноваційного розвитку, підвищення ефективності бізнес-процесів та розширення доступу до послуг, але водночас посилює соціально-економічні нерівності. Низька фінансова грамотність і обмежений доступ до цифрових фінансових сервісів особливо впливають на соціально вразливі групи (пенсіонери, внутрішньо переміщені особи, сільські жителі), що створює додаткові соціальні ризики та обмежує ефективність програм цифровізації.

Забезпечення інклюзивності цифрової економіки потребує міждисциплінарного підходу: розвиток цифрового регулювання, платіжної інфраструктури, систем електронної ідентифікації, цифрової культури та фінансової грамотності. Фінансова доступ-

ність у цьому контексті виступає ключовим індикатором рівності можливостей.

Висновки. Дослідження підтверджує, що цифрова економіка є багатомірним явищем, де технології, бізнес-моделі, соціальні практики та інституції взаємодіють, формуючи цілісну цифрову екосистему. Технологічна інфраструктура забезпечує доступ до сервісів, бізнес-моделі відкривають нові канали економічної діяльності, соціальні аспекти впливають на цифрову грамотність, а інституції та регулювання гарантують безпеку й довіру користувачів. Зміщення акценту від технологій до платформ, даних і нових бізнес-моделей відображає еволюцію цифрової економіки від інфраструктурної до комплексної соціально-економічної системи.

В Україні цифрова економіка поєднує новітні технології, державні та приватні інститути, освітні й фінансові сервіси, що забезпечує ефективне функціонування навіть у кризових умовах. Водночас нерівний доступ до сервісів, низька фінансова грамотність і соціальні проблеми вимагають інклюзивних підходів. Розвиток цифрової економіки залежить від глобальних тенденцій і локальних чинників, зокрема війни,

внутрішньої міграції, нерівномірного розвитку інфраструктури та законодавства. Основним бар'єром залишається обмежений доступ до цифрових сервісів та недостатня інклюзія, що поглиблює цифрову нерівність і стримує трансформаційний потенціал.

Подальші дослідження необхідно зосередити на механізмах фінансової доступності в умовах цифрової трансформації, зокрема ролі цифрових інституцій, фінансової грамотності та поведінкових чинників. Поєднання глобальних теорій із локальними практиками дасть змогу сформулювати рекомендації для бізнес-стратегій щодо підвищення інклюзивності та соціальної справедливості цифрової економіки, що стане основою концептуальної моделі фінансової доступності.

Список використаних джерел

- Євтушенко Н., Стеценко Д. Цифрова трансформація бізнесу в умовах війни в Україні: виклики та можливості. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 211–216. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-34>.
- Краус К. Інституційні зміни в соціально-економічному житті суспільства на основі цифрової інклюзії та безпеки. *Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки*. 2025. Т. 2. № 21. С. 236–249. <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.236-249>.
- Koskelainen T., Kalmi P., Scornavacca E. Financial literacy in the digital age – A research agenda. *Journal of Consumer Affairs*. 2023. URL : https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/joca.12510?getft_integrator=science.
- Naumenkova S., Mishchenko S., Dorofeiev D. Digital financial inclusion: evidence from Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Vol. 16. Is. 3. P. 194–205. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.18](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.18).
- Hashemizadeh A., Ashraf R., Khan I., Zaidi S. Digital financial inclusion, environmental quality, and economic development: the contributions of financial development and investments in OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*. 2023. Vol. 30. P. 116336–116347. URL : <https://link.springer.com/article/10.1007/s11356-023-30275-4>.
- Liu S., Gao L., Latif K., Dar A., Zia-UR-Rehman M., Baig S. The behavioral role of digital economy adaptation in sustainable financial literacy and financial inclusion. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12. URL : <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.742118/full>.
- Tapscott D. *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*. McGraw-Hill, 1996. 342 с.
- Ляшенко В. І. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія. Київ : НАН України, 2018. 252 с. URL : <https://surl.li/jwbinp>.
- Пищупіна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. *Центр Разумкова*. Київ : Заповіс, 2020. 274 с. URL : <https://surl.li/eccqsl>.
- Osetskiy V., Kraus N., Kraus K., Grinchenko B. Sharing economy: Dialectic development of reciprocal exchange in the conditions of virtual reality and digital transformation. *Economic Theory*. 2021. № 2. P. 5–27. <https://doi.org/10.15407/etet2021.02.005>.
- Іванова Н. Цифровий розвиток регіонів України: тренди довоєнного періоду та перспективи післявоєнного відновлення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4. С. 208–217. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-208-217](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-208-217).
- Kotelnikova I., Kasmin D., Lutsiv R., Pas Y., Kolomiets V. The Impact of Digitalisation on Ukraine's economic development. *Pacific Business Review (International)*. 2024. Vol. 16. Is. 9. P. 59–67. URL : <https://surl.lt/jnbbwa>.
- Koç D. Business in the age of digital economy: an analysis from the perspective of social inequality and leadership. *Medical Report*. 2025. Vol. 12. Iss. 4. <https://doi.org/10.51244/IJR-SI.2025.12040161>.

14. Rovenskaya E., Ivanov A., Hathiari S. An ecological perspective to master the complexities of the digital economy. 2025. *Complex* 2. Art. 16. <https://doi.org/10.1038/s44260-025-00036-0>.
15. Aviv I., Ferri U. Russian-Ukraine armed conflict: Lessons learned on the digital ecosystem. *International Journal of Critical Infrastructure Protection*. 2023. Vol. 43. Art. 100637. <https://doi.org/10.1016/j.ijcip.2023.100637>.
16. Гавериленко Н. Г. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Інтернаука. Економічні науки*. 2021. № 3. Т. 1. С. 36–46. URL : <https://surli.cc/exsijz>.
17. Реслер М., Лінтур І., Цигак О. Цифрова економіка: виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. С. 117–130. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-117>.
18. Ivanova N. Digital transformation of Ukraine: Impact on the economy, quality of life and achievement of sustainable development goals. *Економіка розвитку систем*. 2024. Vol. 6, № 1. P. 100–111. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-9>.
19. G20 Digital Economy Development and Cooperation Initiative. 2016. URL : <https://surli.li/rjxesy>.
20. OECD. Підвищення стійкості шляхом прискорення цифрової трансформації бізнесу в Україні. Paris : OECD Publishing, 2024. <https://doi.org/10.1787/5d9e86a7-ук>.
21. Національна економічна стратегія 2030. Вектори економічного розвитку. Київ : Кабінет Міністрів України, 2021. URL : <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>.
2. Kraus, K. (2025). *Instytutsiini zminy v sotsialno-ekonomichnomu zhytti suspilstva na osnovi tsyvrovoi inkluzii ta bezpeky* [Institutional changes in socio-economic life based on digital inclusion and security]. *Aktualni problemy rozvytku rehionalnoi ekonomiky – Current Problems of Regional Economy Development*, 2(21), 236–249. <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.236-249>.
3. Koskelainen, T., Kalmi, P., Scornavacca, E. (2023). Financial literacy in the digital age – A research agenda. *Journal of Consumer Affairs*. Available at: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/joca.12510?getft_integrator=science.
4. Naumenkova, S., Mishchenko, S., Dorofeyev, D. (2019). Digital financial inclusion: evidence from Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, 16 (3), 194–205. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.18](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.18).
5. Hashemizadeh, A., Ashraf, R., Khan, I., Zaidi, S. (2023). Digital financial inclusion, environmental quality, and economic development: the contributions of financial development and investments in OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 30, 116336–116347. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11356-023-30275-4>.
6. Liu, S., Gao, L., Latif, K., Dar, A., Zia-UR-Rehman, M., Baig, S. (2021). The behavioral role of digital economy adaptation in sustainable financial literacy and financial inclusion. *Frontiers in Psychology*, 12. Available at: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.742118/full>.
7. Tapscott, D. (1996). *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*. McGraw-Hill.
8. Liashenko, V. I. (2018). *Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku* [Digital modernization of Ukraine's economy as an opportunity for breakthrough development]. Kyiv: NAS of Ukraine. Available at: <https://surli.li/jwbinp>.
9. Pyshchulina, O. (2020). *Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty* [Digital

References

1. Yevtushenko, N., Stetsenko, D. (2024). *Tsyfrova transformatsiia biznesu v umovakh viiny v Ukraini: vyklyky ta mozhlyvosti* [Digital transformation of business in the conditions of war in Ukraine: challenges and opportunities]. *Ekonomichniy prostor – Economic Space*, 191, 211–216. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-34>.

economy: trends, risks and social determinants]. Kyiv: Zapovit. Available at: <https://surl.li/eccqsl>.

10. Osetskiy, V., Kraus, N., Kraus, K., Grinchenko, B. (2021). Sharing economy: dialectic development of reciprocal exchange in the conditions of virtual reality and digital transformation. *Economic Theory*, 2, 5–27. <https://doi.org/10.15407/etet2021.02.005>.

11. Ivanova, N. (2023). Tsyfrovyi rozvytok rehioniv Ukrainy: trendy dovoiennoho periodu ta perspektyvy pislivoiennoho vidnovlennia [Digital development of Ukrainian regions: pre-war trends and post-war recovery prospects]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, 4(32), 208–217. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-208-217](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-208-217).

12. Kotelnikova I., Kasmin, D., Lutsiv, R., Pas, Y., Kolomiets, V. (2024). The impact of digitalisation on Ukraine's economic development. *Pacific Business Review (International)*, 16 (9), 59–67. Available at: <https://surl.lt/jnbbwa>.

13. Koç, D. (2025). Business in the age of digital economy: an analysis from the perspective of social inequality and leadership. *Medical Report*, 12 (4). <https://doi.org/10.51244/IJRSI.2025.12040161>.

14. Rovenskaya, E., Ivanov, A., Hathiari, S. (2025). An ecological perspective to master the complexities of the digital economy. *Complex 2*. (Art. 16). <https://doi.org/10.1038/s44260-025-00036-0>.

15. Aviv, I., Ferri, U. (2023). Russian-Ukraine armed conflict: Lessons learned on the digital ecosystem. *International Journal of Critical Infrastructure Protection*, 43, 100637. <https://doi.org/10.1016/j.ijcip.2023.100637>.

16. Havrylenko, N. H. (2021). Suchasni tendentsii tsyvrovizatsii ekonomiky: problemy ta perspektyvy rozvytku [Modern trends of digitalization of the economy: problems and development prospects]. *Internauka. Ekonomichni nauky – Internauka. Economic Sciences*, 3 (1), 36–46. Available at: <https://surl.cc/exsjz>.

17. Resler, M., Lintur, I., Tsyhak, O. (2024). Tsyfrova ekonomika: vyklyky ta mozhlyvosti [Digital economy: challenges and opportunities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 64, 117–130. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-117>.

18. Ivanova, N. (2024). Digital transformation of Ukraine: Impact on the economy, quality of life and achievement of sustainable development goals. *Ekonomika rozvytku system. System Development Economics*, 6 (1), 100–111. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-9>.

19. G20 Digital Economy Development and Cooperation Initiative. (2016). Available at: <https://surl.li/rjxecy>.

20. OECD. (2024). Pidvyshchennia stiikos-ti shliakhom pryskorennia tsyvrovoi transformatsii biznesu v Ukraini [Enhancing resilience through accelerating business digital transformation in Ukraine]. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5d9e86a7-uk>.

21. Natsionalna ekonomichna stratehiia 2030. (2021). Vektory ekonomichnoho rozvytku [National Economic Strategy 2030. Vectors of economic development]. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>.